

Program Y
MONITORING I
EVALUACIJA
u školama

**Monitoring
i Evaluacija**

Program Y

Monitoring i evaluacija u školama

Da bi se obezbijedili visoki standardi implementacije, objektivna analiza, kontinuirane povratne informacije, kao i poboljšane mogućnosti učenja i dalji razvoj Programa Y u školama, preporučuje se da se monitoring i evaluacija sprovode na redovnoj osnovi.

Monitoring i evaluacija su sastavni dijelovi programa i preporučuje se da školsko osoblje imenuje jednog od svojih članova/ica za monitoring i evaluaciju programa tokom čitavog njegovog trajanja, počevši od samog početka.

Monitoring treba da se provodi na redovnoj osnovi. Trebalo bi da uključuje pregled kratkih izvještaja o radionicama i kampanjama pripremljenih od strane nastavnika/ca i vršnjačkih edukatora/ica, praćenje broja učesnika/ca uključenih u program (uključujući podatke razvrstane prema rodu učesnika/ca), liste prisustva učesnika/ca, uključujući i one koji su prisustvovali radionicama i kampanjama i drugim relevantnim događajima u školi.

Evaluaciju treba provoditi kroz:

1. Poređenjem između rezultata početne procjene i rezultata završnog istraživanja (mjerenje promjene koja se može pripisati Programu Y)
2. Pred-testiranje (početno testiranje) i post-testiranje (završno testiranje)
3. Prikupljanje povratnih informacija (usmeno ili pismeno, od učenika/ca, nastavnika/ca, roditelja i drugih uključenih aktera)
4. Audio i video snimanje učesnika/ca tokom radionica, kampanja i drugih predviđenih aktivnosti

Mogući pokazatelji za mjerenje napretka su navedeni u nastavku:

a) **Izlazni nivo** (kao rezultat direktnog ulaza ili implementiranih aktivnosti):

- › Broj nastavnika/ca obučeni za implementaciju Programa Y
- › Broj radionica implementiranih od strane nastavnika/ca i školskog osoblja
- › Broj učenika (djevojke/mladići) koji su prisustvovali radionicama koje su vodili nastavnici/ce
- › Broj aktivnosti kampanje koje su implementirali učenici/ce i nastavnici/ce
- › Broj akcija u zajednici koje su implementirali učenici/ce i nastavnici/ce

b) **Nivo ostvarenog rezultata:**

- › Procenat (%) ciljanih učenika (djevojke/mladići) pokazuje poboljšano znanje i stavove o rodnoj ravnopravnosti i zdravim životnim stilovima a interpersonalno nasilje među njima je smanjeno.
- › Procenat (%) profesora (žene/muškarci) koji navode promijenjene stavove u pogledu rodne ravnopravnosti kao direktan rezultat učešća u realizaciji Programa Y.

Preporuke za početno i završno istraživanje:

Početno istraživanje – Sveukupni cilj početnog istraživanja je da opiše stanje prije početka intervencije kako bi se mogla utvrditi osnova za monitoring napretka projekta tokom njegove realizacije, kao i prikupiti podaci koji će se koristiti u implementaciji programa u školama. Početna procjena daje ulazne podatke za adekvatan razvoj programa i upravo zbog toga ona treba da se sprovede prije bilo kakve intervencije. Dobijeni rezultati ukazuju na šta bi program trebalo da se fokusira (na primjer, ako početno istraživanje pokazuje nizak nivo znanja o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i visok nivo razumijevanja rodne ravnopravnosti, tim za implementaciju može prilagoditi program i intervenciju da budu više fokusirane i složenije u pogledu seksualnog i reproduktivnog zdravlja i mnogo manje u pogledu rodne ravnopravnosti).

Završno istraživanje – Glavni cilj završnog istraživanja je da doprinese sveobuhvatnom razumijevanju sveukupnog napretka programa, kao

*Sveukupni
cilj početnog
istraživanja je
da opiše stanje
prije početka
intervencije...*

i promjenama znanja, stavova i ponašanja u vezi sa nasiljem i rodno zasnovanim nasiljem, rodnom ravnopravnošću i zdravim životnim stilovima kod mladića i djevojaka, ali takođe i kod nastavnika/ca i roditelja.

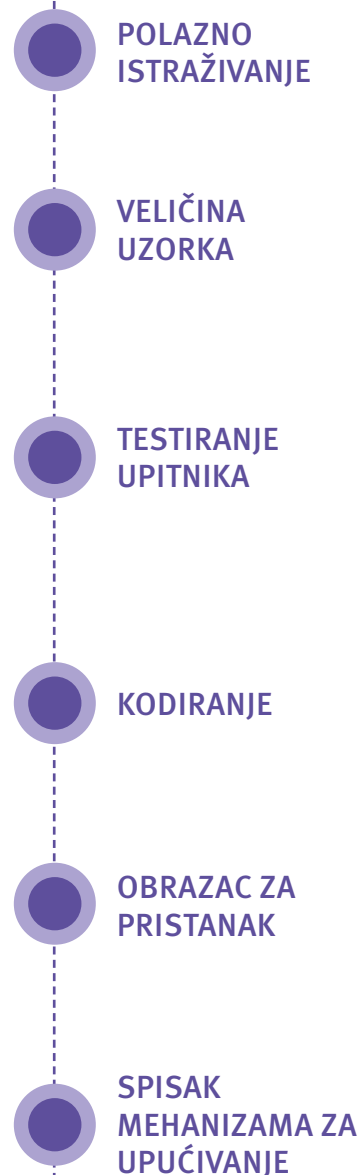
Procjenu nivoa znanja, stavova i ponašanja gore navedenih ciljnih grupa treba obaviti **spvođenjem istraživanja putem samo-administriranih upitnika** prije implementacije programa u školi, tako da se **poređenje i procjena svrhe programa može obaviti** u završnoj procjeni koju treba sprovesti nakon implementacije programa.

U ovom dokumentu možete pronaći dokumente dobijene tokom istraživanja koji se odnose na učenike/ce i nastavnike/ce i koji dokazano pružaju neophodne informacije koje se odnose na programske ciljeve.

Opis procesa:

- › Polazno istraživanje počinje prije bilo kakve programske aktivnosti. Njega treba sprovesti u septembru/oktobru, na početku školske godine.
- › Veličina uzorka – početno istraživanje treba sprovesti sa učenicima prvog razreda (mladićima i djevojkama) i ako je moguće, istraživanje treba sprovesti sa svim učenicima/ama prvog razreda, ako to nije moguće, školsko osoblje može odlučiti o veličini reprezentativnog uzorka za svoju školu.
- › Testiranje upitnika – prije početnog istraživanja: testiranje upitnika treba obaviti sa 5-10 učenika/ca kao dio provjere stvarnosti. Ako postoje pitanja koja oni ne razumiju ili ih tema zbunjuje, školsko osoblje trebalo bi da izvrši neophodno prilagođavanje i finalizuje upitnik nakon dobijanja povratne informacije.
- › Kodiranje – za sveobuhvatno mjerenje promjene. Preporučuje se da svaki učenik/ca kao učesnik/ca u istraživanju dobije svoj kod. Imenovani član/ica školskog osoblja trebalo bi da obezbijedi da su kodovi povezani sa spiskom učenika/ca, ali je još važnije da se poštuje povjerljivost svakog ispitanika nakon sprovedenog istraživanja.
- › Obrazac za pristanak – osoba zadužena za istraživanje treba da obezbijedi da svi učesnici/ce u istraživanju (ili njihovi roditelji) potpišu obrazac za pristanak kojim potvrđuju svoju spremnost da učestvuju u istraživanju. Od onih učenika/ca koji ne žele da učestvuju ne očekuje se da potpišu obrazac za pristanak.
- › Spisak mehanizama za upućivanje – školsko osoblje treba da osmisli opis postojećeg mehanizma za podršku ili upućivanje na mjestu koje je dostupno u njihovoj školi i lokalnoj zajednici i da se pobrine da su učesnici u istraživanju upoznati sa tim.

...treba obaviti sprovođenjem istraživanja putem samo-administriranih upitnika...

- › Prikupljanje podataka – treba da obavlja iskusno školsko osoblje kao što su školski pedagozi ili psiholozi. Takođe, moguće je da školsko osoblje obučni učenike/ce viših razreda da postanu sakupljači podataka. Prikupljanje podataka se može obaviti u 45 minuta pomoću sastavljenog upitnika koji je predstavljen u ovom dokumentu (molimo pogledajte ispod), pri čemu je 10 minuta rezervisano za uvod o svrsi istraživanja, potpisivanje obrazaca za pristanak, dijeljenje spiska mehanizama za upućivanje i upitnika. Učenicima/ama je obično potrebno 30-35 minuta da popune upitnike, što bi trebalo biti učinjeno u tišini i bez ikakvih prekida.
- › Analiza podataka podrazumijeva statističku obradu podataka koja se može obaviti korištenjem različitih statističkih programa. Najpogodniji programi kreirani za tu svrhu su SPSS, R i drugi. Alternativno, Excel može takođe biti od pomoći. Obrada statističkih podataka najčešće podrazumijeva kalkulaciju jednostavnih deskriptivnih mjerenja, kao što su procenti ili potencijalne aritmetičke sredine. Neophodno je da se razdvoje obrada podataka za mladiće i djevojke. Predlažemo da ovaj posao obavljaju stručni saradnici, jer oni već imaju određena statistička znanja. Treba izračunati podatke o karakteristikama uzorka (rod, obrazovanje i zaposlenost roditelja, itd) i podatke o konkretnim pojavama koje se ocjenjuju (tvrdnje i pitanja o rodnoj ravnopravnosti, nasilju, seksualnom i reproduktivnom zdravlju, itd.)
- › Izvještaj o istraživanju – nakon analize podataka; školsko osoblje treba da osmisli kratak i jednostavan izvještaj o nalazima i da ga podijeli sa školskim odborom, ali i da ga koristi za planiranje budućih radionica i aktivnosti u školi.
- › Implementacija programa – nakon završetka početnog istraživanja, implementacija programa može da počne. Prvo sa obukom nastavnika/ca i vršnjačkih edukatora/ica. Kao prilog ovog dokumenta, možete pronaći prijedloge za pred-testove i post-testove za nastavnike/ce i vršnjačke edukatore/ice koji takođe služe za mjerenje promjene njihovog znanja, stavova i ponašanja.
- › Završno istraživanje treba da se obavi sa učenicima/ama završnih razreda (3. ili 4. razred), koje uključuje iste učenike/ce iz osnovnog istraživanja (kada su bili 1. razred). Trebalo bi da ponovite korake vezane za kodiranje, pristanak, mehanizme za upućivanje i moguću obuku za prikupljanje podataka. Ovdje je vrlo je važno da se kodovi mogu povezati sa učenicima/ama kako bi se identifikovali učenici/ce koji su učestvovali u početnom istraživanju.

PRIKUPLJANJE PODATAKA

ANALIZA PODATAKA

IZVJEŠTAJ O ISTRAŽIVANJU

IMPLE- MENTACIJA PROGRAMA

ZAVRŠNO ISTRAŽIVANJE

- › Analiza podataka – poređenje početnog i završnog istraživanja. Ovaj proces podrazumijeva poređenje podataka iz početnog i završnog istraživanja. Koriste se slične statističke analize, kao analize podataka iz početnog istraživanja. Osim toga, bilo bi korisno da se izračunaju tzv. zbirni rezultati za pojedine pojave kao što su rodna ravnopravnost, počinjeno nasilje, znanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, itd. Korisno je vidjeti da li postoje statistički značajne razlike u zastupljenosti ovih pojava u početnom i završnom istraživanju. Za ovo se koriste neparametarski statistički testovi za dva povezana uzorka. Ako se koristi SPSS, oni se nazivaju Wilcoxon test i McNemar test. Ove dodatne analize podrazumijevaju složenije statističko znanje tako da preporučujemo da potražite pomoć od stručnjaka za statistiku.
- › Izvještaj o istraživanju sastoji se od nekoliko dijelova. Sadržaj dolazi odmah nakon naslovne strane izvještaja, a zatim slijedi poglavlje Uvod. Ono opisuje probleme u zajednici koji se odnose na temu projekta, opisuje zašto je ovaj ovaj projekat neophodan, osnovne komponente projekta i ciljeve istraživanja. Poglavlje pod nazivom "Metode" opisuje: uzorak, odnosno broj mladića i djevojaka, glavne karakteristike njihovih porodica (npr. obrazovanje, materijalni status, itd), upitnik, proces istraživanja, program intervencije, i način na koji su statistički podaci obrađeni. Sljedeće poglavlje "Rezultati" sadrži tabele i kratka opisna tumačenja dobijenih rezultata. Preporučujemo da se rezultati grupišu po tematskim oblastima. Dio "Završne napomene" ili "Diskusija" sadrži složenije tumačenje dobijenih rezultata. Određene preporuke za budući rad, kao i zaključak, takođe se navode u ovom poglavlju. Na kraju se eventualno navodi spisak korištene literature, ukoliko se spominje u tekstu.

Kvalitativno prikupljanje podataka – ako i kada je to moguće, možete takođe pokušati da organizujete intervjue sa korisnicima programa (učenici/ce) i njihovim nastavnicima/ama i roditeljima. Za vrijeme ovih intervjua možete dobiti mnogo podataka koji mogu pokazati moguću promjenu i uticaj projekta iz kojih se mogu kreirati studije slučaja i uspješne priče koje se mogu koristiti za dalje promovisanje programa ili prikupljanje sredstava.

Predlažemo vam da slijedite ovaj proces kao što je to ovdje opisano i da koristite ponuđene alate, tako da se uticaj programa može mjeriti na isti način u svim školama širom regiona Balkana gdje je program implementiran. U tom smislu, ministarstva obrazovanja mogu pratiti i koristiti postojeće podatke i istražiti mogućnosti za uvođenje Programa Y u nastavni plan i program. Ako vam je potrebna pomoć obratite se lokalnim partnerskim organizacijama u vašoj zemlji. Sretno!

ANALIZA PODATAKA

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Za vrijeme ovih intervjua možete dobiti mnogo podataka koji mogu pokazati moguću promjenu i uticaj projekta...

Prilog 1

Upitnik za učenike/ce iz početnog/završnog istraživanja (pred i post-testovi)

Prilog 2

Primjer obrasca za pristanak

Prilog 3

Primjer spiska mehanizama za upućivanje

Prilog 4

Pred-test i post-test za nastavnike/ce

Prilog 5

Pred-test i post-test za vršnjačke edukatore/ice

Prilog 6

Intervju za nastavnike/ce u sklopu kvalitativnog istraživanja

Prilog 7

Obrazac izvještaja za radionice i aktivnosti kampanje

Prilog 8

Primjer baze podataka učenika/ca i nastavnika/ca

Prilog 1 Upitnik za učenike/ce iz početnog/završnog istraživanja (pred i post-testovi)

PROGRAM Y – Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova mladića i devojaka

UPITNIK ZA UČENIKE/CE

Upitnik sadrži pitanja o različitim oblastima života srednjoškolaca, kao što su zdravlje, nasilje, porodica, rodni odnosi, itd. Važno je da se daju iskreni odgovore na sva pitanja. Ovo nije test znanja i nema netačnih odgovora. Upitnik se popunjava tako što samostalno zaokružiš ili upišeš odgovarajući odgovor. **Upitnik ne treba potpisivati.**

P 1. Pol? a) ženski b) muški

P 2. Koliko imaš godina? _____

RODNI ODNOSI

P 3. Molim te da pažljivo pročitaš sljedeće tvrdnje. Odgovori koliko si saglasan/na sa svakom tvrdnjom ta što ćeš da upišeš X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno tačno	Uglavnom tačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom netačno	Potpuno netačno
1	Najvažnija uloga žene je da brine o kući i kuha za svoju porodicu.					
2	Mijenjanje pelena, kupanje i hranjenje djece su obaveze majke.					
3	Ako žena prevari muškarca, opravdano je da je on udari.					
4	Jedan šamar predstavlja vrstu nasilja.					
5	Prihvatljivije je da dječak pobjegne sa časa nego djevojčica.					
6	Muškarac treba da donosi odluke u svojoj kući.					
7	Prihvatio/la bih da imam gej prijatelja.					
8	U redu je da muškarac udari svoju ženu ako ona neće (ne želi) da ima seks sa njim.					
9	Stidio/la bih se da mi je sin homoseksualac.					
10	Žena treba da toleriše nasilje da bi održala porodicu na okupu.					
11	Zajednička je odgovornost i muškarca i žene da vode računa o sprečavanju trudnoće.					
12	U redu je da muškarci plaču i pokažu svoje emocije pred drugima.					
13	U redu je udariti ili šutnuti gej osobu ako flertuje sa mnom.					
14	Kada je žena seksualno uznemiravana, to je najčešće zbog toga kako je ona obučena.					
15	Prihvatljivo je da roditelji tuku svoju djecu kad se ona ne ponašaju kako treba.					
16	Najznačajnije osobine muškarca su fizička snaga i moć.					
17	Verbalne uvrede predstavljaju vrstu nasilja.					

ZDRAVLJE

P 4. Da li sada konzumiraš cigarete (zaokruži)? a) Ne b) Da

P 5. Koliko često piješ alkohol (zaokruži)?

- a) Nikada
- b) Nekoliko puta godišnje
- c) Nekoliko puta mjesečno
- d) Nekoliko puta sedmično
- e) Skoro svaki dan

P 6. U posljednja tri mjeseca, koliko često si popio/la pet (5) ili više pića jednom prilikom?

- a) Nikada
- b) Nekoliko puta godišnje
- c) Nekoliko puta mjesečno
- d) Nekoliko puta sedmično
- e) Skoro svaki dan

P 7. U posljednja tri mjeseca, koliko često si koristio/la drogu (upiši X u odgovarajuće polje)?

		Nikada	Jednom ili dva puta	Više od dva puta
1	Marihuana			
2	Neka druga (molimo navedi)			

P 8. Da li tvoji bliski prijatelji povremeno ili često konzumiraju marihuanu ili neku drugu drogu (zaokruži)?

- a) Ne
- b) Da

P 9. Molimo da pročitaš svako pitanje i da staviš znak "X" ispod odgovora koji najbolje opisuje kako si se osjećao/la tokom proteklih mjesec dana.

TVRDNJA		Sve vrijeme	Većinu vremena	Ponekad	Rijetko	Nikada
1	Koliko vremena, tokom proteklih mjesec dana, si se osjećao/la nervozno?					
2	Koliko vremena, tokom proteklih mjesec dana, si se osjećao/la nesrećno i tužno?					
3	Koliko vremena, tokom proteklih mjesec dana, si se osjećao/la mirno i spokojno?					
4	Koliko često, tokom proteklih mjesec dana, si se osjećao/la toliko depresivno da te ništa ne može razveseliti?					
5	Tokom proteklih mjesec dana, koliko vremena si se osjećao/la srećno?					

P 10. Ako si imao/la seksualni odnos (ovo se odnosi na posljednji seksualni odnos koji si imao/la), da li ste koristili kondom ili bilo koji drugi oblik kontracepcije (zaokruži)?

- a) Još uvijek nisam imao/la seksualni odnos
- b) Nismo koristili kontracepciju
- c) Koristili smo kontracepciju

P 11. Koliko često ideš u doktora da bi prekontrolisao/la svoje seksualno i reproduktivno zdravlje (zaokruži)?

- a) Nikada
- b) Jednom godišnje
- c) Nekoliko puta godišnje
- d) Jednom ili više puta mjesečno

NASILJE

P 12. Ispod su opisane situacije nasilja u kojima se mladi ljudi mogu naći sa svojim vršnjacima/vršnjakinjama. Stavi X u odgovarajuće polje i odgovori u kojoj mjeri si učestvovao/la u takvim situacijama u POSLJEDNJA TRI MJESECA.

	TVRDNJA	Nikada se nije desilo	Desilo se jednom	Desilo se dva ili više puta
1	Vršnjaci/kinje su me nazivali pogrđnim imenima, ismijavali me, vrijeđali ili prijetili.			
2	Vršnjaci/kinje su me ošamarili, udarili ili šutirali.			
3	Slali/e su mi prijeteće ili uvredljive poruke SMS-om, mejlom ili preko društvenih mreža.			
4	Vršnjaci/kinje su me protiv moje volje seksualno uznemiravali ili dodirivali/e na način koji mi je bio jako neprijatan.			
5	Grupa vršnjaka/inja me je napala i bila nasilna prema meni.			
6	Nazivao/la sam druge vršnjake/inje pogrđnim imenima, ismijavao/la ih ili vrijeđao/la			
7	Ošamario/la sam, udario/la ili šutirao/la druge vršnjake/inje			
8	Slao/la sam vršnjacima/kinjama prijeteće ili uvredljive poruke SMS-om, mejlom ili preko društvenih mreža.			
9	Seksualno sam uznemiravao/la ili dodirivao/la druge osobe protiv njihove volje.			
10	Učestvovao/la sam u nasilnom činu kao dio grupe mladih.			
11	Verbalno sam uvrijedio/la ili udario/la nekoga za koga sam mislio/la da je gej (homoseksualac/lezbejka)			

P 13. Šta bi učinio/la kada bi vidio/la tuču između osobe koju poznaješ i neke druge osobe (zaokruži 1 odgovor)?

- a) Pokušao/la bih da zaustavim tuču
- b) Uključio/la bih se u tuču i pomogao/la osobi koju poznajem
- c) Pozvao/la bih pomoć
- a) Ne bih ništa uradio/la

P 14. U narednoj tabeli su pitanja koja se odnose na tvoja iskustva sa nasiljem u ljubavnoj/emotivnoj vezi koju si eventualno imao/la sa svojim partnerom/kom, tj. mladićem ili devojkom. Ako do sada nisi imao/la devojku ili momka preskoči ovu tabelu i pređi na naredno pitanje.

PITANJA		Nikad	Jednom	Dva ili više puta
1	Jesi li ikada vrijeđao/la ili omalovažavao/la djevojku/momka?			
2	Jesi li devojci/momku ograničavao/la ili zabranjivao/la komunikaciju sa prijateljima, izlazak u grad, način kako da se oblači i slično?			
3	Jesi li ikada ošamario/la ili udario djevojku/momka?			
4	Jesi li ikada imao/la seks sa djevojkom/momkom protiv njene/njegove volje?			
5	Da li te je djevojka/momak ikada vrijeđala/o ili omalovažavala/o?			
6	Da li ti je momak/djevojka ograničavao/la ili zabranjivao/la komunikaciju sa prijateljima, izlazak u grad, način kako da se oblačiš i sl.			
7	Da li te je djevojka/momak ikada ošamarila/o ili udarila/o?			
8	Da li je tvoja djevojka/momak ikada imala/o seks sa tobom protiv tvoje volje?			

P 15. Ako si doživio/la nasilje u intimnoj vezi, kako si reagovao/la u toj situaciji (zaokruži)?

- a) Uspješno sam riješio/la situaciju tako što sam se odbranio/la ili izbjegao/la nasilje
- b) Nisam uspio/la da spriječim nasilje, bio/la sam žrtva nasilja.
- c) Nisam doživio/la nasilje u vezi pa nisam ni reagovao/la.

**Došli smo do kraja upitnika.
Hvala vam na saradnji i izdvojenom vremenu!**

Prilog 2

Primer obrasca za pristanak

Obrazac za pristanak za učešće u anketi Programa Y

Svrha

Sprovodimo istraživanje da bismo bolje shvatili šta mladići i djevojke misle i kako se ponašaju u pogledu zdravih životnih stilova, nasilja, rodne ravnopravnosti, seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Takođe smo zainteresirani da saznamo više o problemima sa kojima se suočavaju mladići i djevojke na Balkanu, i šta oni misle o svom životu i životnom stilu.

Ovo istraživanje se sprovodi u svim školama i sredinama gdje se implemetira Program Y uz podršku Ministarstva obrazovanja.

Ako želite da učestvujete u ovom istraživanju, kreirali smo kratku anketu o ovim temama. Anketu popunjavate sami, a anketa neće uključivati vaše ime, ona će uključivati samo identifikacioni (ID) broj.

Pređaću anketni list smo onima koji daju svoj pristanak za učešće. Stojim vam na raspolaganju da odgovorim na sva pitanja koja imate. Anketa će trajati oko sat vremena. Ako odlučite da ne učestvujete, molimo vas da ostanete u prostoriji i čitate ili radite u tišini. Ili, ako vam je draže, na raspolaganju vam je druga prostorija gdje možete da čitate ili radite druge školske zadatke.

Dobrovoljno učešće

Ako želite da budete dio ove ankete, ona je potpuno dobrovoljna. Ako se slažete da popunite anketu, možete da prestanete sa popunjavanjem u bilo kojem trenutku, bez potrebe da mi dajete bilo kakvo objašnjenje i bez ikakvih negativnih posljedica. Pored toga, ne morate da odgovarate ni na jedno pitanje zbog kojeg se osjećate neprijatno, ne morate da objašnjavate zašto ne želite da odgovorite na njega, jer neće biti nikakvih negativnih posljedica zbog toga što niste odgovorili. Ja ću biti prisutan cijelo vrijeme predviđeno za popunjavanje ankete, tako da možete da mi postavite bilo koje pitanje, ako vam je potrebno više informacija o bilo kom pitanju.

Povjerljivost

Informacije koje dijelite sa nama u ovoj anketi neće biti dostupne ili komentarisane u javnosti. Na anketnim listovima neće biti nikakvih identifikacionih informacija. Poseban obrazac će se koristiti da se Vaše ime poveže sa identifikacionim brojem ankete. Mi prikupljamo ove informacije, tako da možemo da uporedimo ovu anketu sa anketom koju ćete možda popunjavati na kraju školske godine. Samo će istraživački tim imati informacije

koje povezuju Vaš identifikacioni broj ankete sa Vašim imenom. Ankete će se čuvati na zaključanom mjestu i na kraju uništiti. Povjerljivost takođe zavisi od toga da vi ne dijelite svoje informacije ni sa kim osim sa pouzdanim osobama.

Rizici

Neka pitanja u upitniku mogu ti biti neprijatna ili mogu učiniti da se osjećaš neugodno ili mogu prizvati loša iskustva ili sjećanja. Ne moraš odgovoriti ni na jedno pitanje na koje ne želiš. Prije popunjavanja ankete, ja ću vam dati spisak imena i kontakt informacije ljudi ili organizacija u vašoj zajednici koji vam mogu pomoći ako to želite. To su ljudi sa kojima možete razgovarati o tome kako ste se osjećali prilikom čitanja pitanja.

Pravo na odbijanje ili povlačenje

Možete da izaberete da li želite ili ne želite da budete dio ovog istraživanja. Nema kazne ako odlučite da ne želite da učestvujete. A opet, ako želite da učestvujete, možete odlučiti da ne odgovorite na neka pitanja ili čak odlučiti da se povučete u bilo kom trenutku.

Ako ste zainteresovani za učešće, molim Vas da potpišete ovaj obrazac. Možete zadržati primjerak istog, ako to želite

Sporazum o učešću

Pročitao/la sam / objašnjen mi je cijeli ovaj obrazac za pristanak i dobio/la sam zadovoljavajuće odgovore na sva moja pitanja.

Slažem se da učestvujem u istraživanju Da Ne

Potpis ispitanika/ce datum

Potpis istraživača/ice datum

Želim kopiju Obrasca za pristanak Da Ne

Izjava istraživača/ice:

Ja, dole potpisani, sam objasnio/la učesniku istraživanja na jeziku koji on/ona razumije procedure koje treba slijediti u ovom istraživanju kao i rizike i koristi koje ono uključuje. On/ona je pristao/la da učestvuje u ovom istraživanju.

Potpis istraživača

Datum

Prilog 3

Primjer spiska mehanizama za upućivanje

- 1. SOS telefon za žrtve nasilja**
- 2. Dom zdravlja**
- 3. Centar za socijalni rad**
- 4. Centar za HIV/AIDS**
- 5. Klubovi za podršku mladima**
- 6. Korisni linkovi**

Prilog 4

Pred-test i post-test za nastavnike/ce i stručno osoblje škole

PROGRAM Y – Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova kod mladića i djevojaka

UPITNIK ZA NASTAVNIKE/CE I STRUČNO OSOBLJE ŠKOLE

Upitnik sadrži pitanja o različitim oblastima života kao što su zdravlje, nasilje, rodni odnosi, odnosi u školi itd. Važno je da se daju iskreni odgovori na sva pitanja. Ovo nije test znanja i nema netačnih odgovora. Upitnik se popunjava tako što samostalno zaokružite ili upišete odgovarajući odgovor. **Upitnik ne treba potpisivati.**

P 1. Pol? a) ženski b) muški

P 2. Koliko imate godina? _____

P 3. Koliko godina radite kao nastavnik/ca ili član-ica osoblja škole? _____

P 4. Molimo Vas da pažljivo pročitate sljedeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Najvažnija uloga žene je da brine o kući i kuva za svoju porodicu.					
2	Mijenjanje pelena, kupanje i hranjenje djece su obaveze majke.					
3	Ako žena prevari muškarca, opravdano je da je on udari.					
4	Jedan šamar predstavlja vrstu nasilja.					
5	Prihvatljivije je da dječak pobjegne sa časa nego djevojčica.					
6	Muškarac treba da donosi odluke u svojoj kući.					
7	Prihvatio/la bih da imam gej prijatelja.					
8	U redu je da muškarac udari svoju ženu ako ona neće (ne želi) da ima seks sa njim.					
9	Stidio/la bih se da mi je sin homoseksualac.					
10	Žena treba da toleriše nasilje da bi održala porodicu na okupu.					
11	Zajednička je odgovornost i muškarca i žene da vode računa o sprečavanju trudnoće.					
12	U redu je da muškarci plaču i pokažu svoje emocije pred drugima.					
13	U redu je udariti ili šutnuti gej osobu ako flertuje sa mnom.					
14	Kada je žena seksualno uznemiravana, to je najčešće zbog toga kako je ona obučena.					
15	Prihvatljivo je da roditelji tuku svoju djecu kad se ona ne ponašaju kako treba.					
16	Najznačajnije osobine muškarca su fizička snaga i moć.					
17	Verbalne uvrede predstavljaju vrstu nasilja.					

P 5. Upišite X u odgovarajuće polje, označavajući šta mislite ili osjećate o svakoj od navedenih tvrdnji:

	TVRDNJA	Ne slažem se / nije istina	Slažem se / istina je	Nisam siguran / ne znam
1	Žena ima veće šanse da zatrudni polovinom menstrualnog ciklusa			
2	Testosteron je hormon koji utiče na razvoj muških sekundarnih karakteristika (kao što su dlake na licu, dubina glasa itd.)			
3	Ljudi se mogu zaraziti HIV virusom kada dijele hranu sa osobom koja ima HIV.			
4	Sve seksualno prenosive infekcije imaju neke simptome vidljive golim okom.			
5	Prekid seksualnog odnosa je veoma pouzdan način da se spriječi trudnoća.			
6	Hitne kontraceptivne pilule ne treba koristiti kao uobičajenu kontraceptivnu metodu, već samo u vanrednim situacijama.			
7	Organizam žena apsorbuje veću količinu alkohola nego muškarac koji popije istu količinu alkoholnog pića.			
8	Alkohol spada u droge.			
9	Halucinogeni su vrsta droge koja snižava aktivnost mozga uzrokujući lijenost i nezainteresovanost.			
10	Kod osoba koje puše marihuanu duže vrijeme postoji veća vjerovatnoća da dođe do razvoja bolesti, kao što su stalni kašalj ili rak pluća.			

P 6. Molimo Vas da pažljivo pročitate sljedeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Nasilje je ponekad jedini način da se riješe neki problemi.					
2	Nasilje je kada neko slučajno udari nekoga ramenom tako da ta osoba osjeća bol.					
3	Vrijedanje i ponižavanje nekoga spada u nasilje.					
4	Ne možemo reći da je muškarac nasilan ako samo ošamari ženu.					
5	U nekim slučajevima nasilja nad ženama, žene su bile krive za to jer su to same "tražile".					
6	Nasilje nad homoseksualcima je ponekad opravdano.					
7	Normalno je da srednjoškolac ponekad popije alkoholno piće.					
8	Podržavam da mlade osobe probaju marihuanu.					

P 7. Da li ste u posljednjih šest mjeseci vidjeli neku od sljedećih pojava u Vašoj školi? Upišite X u odgovarajuće polje za svaku opisanu pojavu.

	TVRDNJA	Nikada se nije desilo	Desilo se jednom	Desilo se dva ili više puta
1	Mladić je ponižavao ili vrijeđao drugog mladića.			
2	Mladić je udario ili istukao drugog mladića.			
3	Mladić je ponižavao ili vrijeđao djevojku.			
4	Mladić je udario ili istukao djevojku.			
5	Djevojka je ponižavala ili vrijeđala drugu djevojku ili mladića.			
6	Djevojka je udarila ili istukla drugu djevojku ili mladića.			
7	Fizička tuča između dvije ili više grupa učenika.			
8	Učenik/ca je verbalno ili fizički zlostavljao/la nekoga za koga je mislio/la da je gej (homoseksualac ili lezbejka).			
9	Profesor/ica je verbalno vrijeđao/la učenika/cu.			
10	Profesor/ica je fizički napao/la učenika/cu.			
11	Učenik/ca je verbalno vrijeđao/la profesora/icu.			
12	Učenik/ca je fizički napao/la profesora/icu.			

P 8. Kakvo je Vaše generalno mišljenje o prisustvu nasilja među učenicima u Vašoj školi (zaokružite samo jedan odgovor)?

- a) Nema nasilja u našoj školi
- b) Nasilje se dešava veoma rijetko
- c) Nasilje se dešava ponekad
- d) Nasilje se dešava često
- e) Nasilje se dešava gotovo redovno

P 9. Da li učenici i učenice imaju iste mogućnosti u Vašoj školi (zaokružite samo jedan odgovor)?

- a) Nastavnici/ce jednako tretiraju učenike i učenice
- b) Djevojke se ohrabruju da razmotre bavljenje profesijom kojom dominiraju muškarci
- c) Mladići se ohrabruju da razmotre bavljenje profesijom kojom dominiraju žene

P 10. Kakvo je Vaše mišljenje o potrebi i ideji da u osnovnim i srednjim školama učenici uče o zdravim životnim vještinama i stilovima (zaokružite samo jedan odgovor)?

- a) Nije posao škole i školskog osoblja da sprovodi edukaciju iz oblasti životnih vještina.
- b) Škole imaju djelimičnu odgovornost za sprovođenje edukacije iz oblasti životnih vještina.
- c) U školama treba da postoji edukacija učenika o važnim životnim vještinama.

P 11. U kojoj mjeri ste saglasni sa ponuđenim izjavama, koje se odnose na Vašu sposobnost sprovođenja programa životnih vještina u školi? Upišite X u odgovarajuće polje za svaku opisanu pojavu.

	OSJEĆAM SE SPOSOBNO DA SA SVOJIM UČENICIMA/ AMA SPROVODIM PROGRAME KOJI SE ODNOSE NA...	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Prevenciju nasilja					
2	Seksualno i reproduktivno zdravlje					
3	Rodnu ravnopravnost					
4	Prevenciju konzumiranja psihoaktivnih supstanci (alkohol, droga, itd)					

**Došli smo do kraja upitnika.
Hvala vam na saradnji i izdvojenom vremenu!**

Prilog 5

Pred-test i post-test za vršnjačke edukatore/ice

PROGRAM Y – Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova kod mladića i djevojaka.

UPITNIK ZA VRŠNJAČKE EDUKATORE/ICE

Upitnik sadrži pitanja o različitim oblastima života kao što su zdravlje, nasilje, rodni odnosi, odnosi u školi itd. Važno je da se daju iskreni odgovori na sva pitanja. Ovo nije test znanja i nema netačnih odgovora. Upitnik se popunjava tako što samostalno zaokružite ili upišete odgovarajući odgovor. **Upitnik ne treba potpisivati.**

P 1. Pol? a) ženski b) muški

P 2. Koliko imate godina? _____

P 3. Molimo Vas da pažljivo pročitate sljedeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Najvažnija uloga žene je da brine o kući i kuva za svoju porodicu.					
2	Mijenjanje pelena, kupanje i hranjenje djece su obaveze majke.					
3	Ako žena prevari muškarca, opravdano je da je on udari.					
4	Jedan šamar predstavlja vrstu nasilja.					
5	Prihvatljivije je da dječak pobjegne sa časa nego djevojčica.					
6	Muškarac treba da donosi odluke u svojoj kući.					
7	Prihvatio/la bih da imam gej prijatelja.					
8	U redu je da muškarac udari svoju ženu ako ona neće (ne želi) da ima seks sa njim.					
9	Stidio/la bih se da mi je sin homoseksualac.					
10	Žena treba da toleriše nasilje da bi održala porodicu na okupu.					
11	Zajednička je odgovornost i muškarca i žene da vode računa o sprečavanju trudnoće.					
12	U redu je da muškarci plaču i pokažu svoje emocije pred drugima.					
13	U redu je udariti ili šutnuti gej osobu ako flertuje sa mnom.					
14	Kada je žena seksualno uznemiravana, to je najčešće zbog toga kako je ona obučena.					
15	Prihvatljivo je da roditelji tuku svoju djecu kad se ona ne ponašaju kako treba.					
16	Najznačajnije osobine muškarca su fizička snaga i moć.					
17	Verbalne uvrede predstavljaju vrstu nasilja.					

P 4. Upišite X u odgovarajuće polje, označavajući šta mislite ili osjećate o svakoj od navedenih tvrdnji:

	TVRDNJA	Ne slažem se / nije istina	Ne slažem se / nije istina	Nisam siguran / ne znam
1	Žena ima veće šanse da zatrudni polovinom menstrualnog ciklusa			
2	Testosteron je hormon koji utiče na razvoj muških sekundarnih karakteristika (kao što su dlake na licu, dubina glasa itd.)			
3	Ljudi se mogu zaraziti HIV virusom kada dijele hranu sa osobom koja ima HIV.			
4	Sve seksualno prenosive infekcije imaju neke simptome vidljive golim okom.			
5	Prekid seksualnog odnosa je veoma pouzdan način da se spriječi trudnoća.			
6	Hitne kontraceptivne pilule ne treba koristiti kao uobičajenu kontraceptivnu metodu, već samo u vanrednim situacijama.			
7	Organizam žena apsorbira veću količinu alkohola nego muškarac koji popije istu količinu alkoholnog pića.			
8	Alkohol spada u droge.			
9	Halucinogeni su vrsta droge koja snižava aktivnost mozga uzrokujući lijenost i nezainteresovanost.			
10	Kod osoba koje puše marihuanu duže vrijeme postoji veća vjerovatnoća da dođe do razvoja bolesti, kao što su stalni kašalj ili rak pluća.			

P 5. Molimo Vas da pažljivo pročitate sljedeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Nasilje je ponekad jedini način da se riješe neki problemi.					
2	Nasilje je kada neko slučajno udari nekoga ramenom tako da ta osoba osjeća bol.					
3	Vrijedanje i ponižavanje nekoga spada u nasilje.					
4	Ne možemo reći da je muškarac nasilan ako samo ošamari ženu.					
5	U nekim slučajevima nasilja nad ženama, žene su bile krive za to jer su to same "tražile".					
6	Nasilje nad homoseksualcima je ponekad opravdano.					
7	Normalno je da srednjoškolac ponekad popije alkoholno piće.					
8	Podržavam da mlade osobe probaju marihuanu.					

P 6. U kojoj mjeri ste saglasni sa ponuđenim izjavama, koje se odnose na Vašu sposobnost sprovođenja programa životnih vještina u školi? Upišite X u odgovarajuće polje za svaku opisanu pojavu.

OSJEĆAM SE SPOSOBNO DA SA SA UČENICIMA/AMA SPROVODIM PROGRAME KOJI SE ODNOSE NA...		Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Prevenciju nasilja					
2	Seksualno i reproduktivno zdravlje					
3	Rodnu ravnopravnost					
4	Prevenciju konzumiranja psihoaktivnih supstanci (alkohol, droga, itd)					

**Došli smo do kraja upitnika.
Hvala vam na saradnji i izdvojenom vremenu!**

Prilog 6

Intervju za nastavnike/ce u sklopu kvalitativnog istraživanja

Vodič za intervju sa nastavnicima/ama Program Y

1. Možete li mi malo više reći o Vašem iskustvu sa školskim sistemom u kojem radite?
2. Koliko dugo živite u ovoj konkretnoj zajednici/području?
3. Koji su neki od glavnih izazova sa kojima se porodice (porodice vaših učenika/ca) u ovom području suočavaju?
4. Kada ste Vi lično počeli raditi u ovoj školi?
5. Koji su glavni izazovi sa kojima se suočavate kao nastavnik/ca u ovoj školi?
6. Šta ste primijetili/uočili kod mladih ljudi u ovoj školi? (Podpitanja)
 - › a. njihovi školski/obrazovni rezultati
 - › b. njihovi ciljevi/težnje
 - › c. glavni izazovi/problemi sa kojima se suočavaju
 - › d. karakteristike mladića koje im pomažu da savladaju izazove
 - › e. osobine njihovog okruženja koje im pomažu ili ih sprečavaju u postizanju ciljeva
7. Koji su neki od ključnih odnosa ili uticaja koje mladi ovdje imaju?
 - › a. Vršnjački odnosi
 - › b. Odrasli uzori
 - › c. Podrška/uticaj porodice
 - › d. Odnosi sa nastavnicima/ama
 - › e. Odnosi sa djevojkama/momcima
8. Koji su neki od izazova sa kojima se mladići suočavaju u ovoj školi? U široj zajednici? U svojim domovima?
 - › a. Seksualno i reproduktivno zdravlje mladića
 - › b. Odnosi sa djevojkama
 - › c. Vršnjačko nasilje
 - › d. Nasilje u zajednici (i nasilje u kući?)
 - › e. Različiti izazovi za mlađe učenike/ce? Starije učenike/ce?
9. Šta ste uočili kod djevojaka u ovoj školi? Koji su neki od izazova sa kojima se djevojke suočavaju u ovoj školi? U široj zajednici? U svojim domovima? Podpitanja:
 - › a. Seksualno i reproduktivno zdravlje djevojaka
 - › b. Odnosi sa mladićima

10. Program Y nastoji da izgradi rodno ravnopravnije stavove i ponašanja kod mladića i djevojaka, u nadi da će to dovesti do poboljšanja reproduktivnog zdravlja i smanjenja nasilja. Šta mislite o ovoj ideji? Da li mislite da ovaj tip projekta može biti od pomoći? Zašto da ili zašto ne?
11. Da li ste zbog nečeg zabrinuti u vezi sa ovim programom?
12. Koje druge aktivnosti biste željeli da ovaj program uključi?
13. Da li postoje drugi akteri (npr. roditelji, ministarstva obrazovanja) za koje mislite da bi bilo dobro da se uključe u program?
14. Da li postoje bilo kakve aktivnosti u kojima biste željeli da učestvujete ili koje biste možda željeli da vodite sa drugima?

Prilog 7

Obrazac izvještaja za radionice i aktivnosti kampanje

Format za izvještavanje o realizovanim radionicama

Datum realizacije		Ime i prezime voditelja/ke radionice		Naziv škole / obrazovne institucije		Izveštaj o realizovanoj radionici			Broj učesnika/ca			Važni zaključci/utisci sa radionica (problemi, izazovi, ...):
		Voditelj/ka 1	Voditelj/ka 2				Muško	Žensko	Total			
Br.	Vremenski raspored	Ukupno minuta	Naziv radionice	Razred	Muško	Žensko	Total					
1.												
2.												
3.												
4.												
5.												
6.												
Potpis voditelja/ke 1:				Potpis voditelja/ke 2:								

Prilog 8

Primjer baze podataka učenika/ca i nastavnika/ca

PROGRAM Y - SPISAK UČESNIKA/CA

Br	Ime i prezime	Nastavnik/ca	Učenik/ca	Razred	Kontakt	Prisustvo na radionicama	Prisustvo na aktivnostima kampanje
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							